

де все, кається вироботки общепризнанных юридических дефиниций «терроризма», «агрессивного сепаратизма», «религиозного экстремизма» и других определений как компонентов транснациональной преступной деятельности.

Это также включает необходимость выработки соответствующих форм и методов реагирования на эти преступления посредством международного сотрудничества.

¹ Антипенко В. Ф. Поняття тероризму (кримінально-правове визначення) // Право України. – № 2. – 1999 – С. 92-95.

² Еремеев С. Г. Вызовы глобализации: этнический и религиозный экстремизм в современном мире // <http://www.anthropology.ru/ru/texts/eremeev/terror.html>].

³ Сатановский Е. Я. Глобализация терроризма и ее последствия // Международная жизнь. – № 9-10. – 2001.

⁴ www.coe.int/gmt Документ СМТ (2002) / 7-10 октября 2002 года. Доклад Госдепартамента США «Глобальный терроризм в 2002 году» (выдержки) // [<http://usinfo.state.gov/ruski/key/terrorism-2002.htm>].

⁵ Памяти Монте // Голос Армении. – 27 ноября 1997.

⁶ А.Д.Гулиев // Международный орган – Организация Объединенных Нации – в борьбе с терроризмом // Право і суспільство: – Д., 2009. - № 6. – С. 159-164.

⁷ Али Абасов и Арутюн Хачатрян. Карабахский конфликт варианты решения: идеи и реальность. – М.: Международные отношения. – 2004. – 168 с.

⁸ Доклад Госдепартамента США «Глобальный терроризм в 2002 году» (выдержки) // [<http://usinfo.state.gov/ruski/key/terrorism-2002.htm>].

⁹ Мехтиев Рамиз. Азербайджан – 2003-2008: Размышляя об эпохе. – Баку, 2009. – 240 с.

¹⁰ Указ Президента Азербайджанской Республики «О плане мероприятий по обеспечению выполнения резолюций Совета Безопасности ООН № 1368 от 12 сентября 2001 года, № 1373 от 28 сентября 2001 года и № 1377 от 12 ноября 2001 года» www.br.az

¹¹ Закон Азербайджанской Республики «О борьбе с терроризмом» от 18 июня 1999 года. www.br.az

Резюме

В умовах глобалізації міжнародний тероризм розглядається не тільки як погроза окремо взятим державам, а й виклик всьому людству. Це визначило ряд принципово нових характеристик терору епохи глобалізації.

Ключові слова: сепаратизм, міжнародний тероризм, тероризм і агресивний сепаратизм, етнічний сепаратизм, конституційний лад і територіальної цілісність, локальні етнічні конфлікти організованою злочинністю, наркобізнес, торгівлею зброєю й людьми.

Резюме

В условиях глобализации международный терроризм рассматривается не только как угроза отдельно взятым государствам, но и вызов всему человечеству. Это предопределило ряд принципиально новых характеристик террора эпохи глобализации.

Ключевые слова: терроризм, глобальной угрозы, сепаратизм, международный терроризм, терроризм и агрессивный сепаратизм, этнический сепаратизм, конституционный строй и территориальной целостность, локальные этнические конфликты, наркобизнес, торговлей оружием и людьми.

Summary

In conditions of globalization the international terrorism is considered as not only the threat for individual nations but as the challenge for the whole humanity. It predetermined in essence the set of new characteristics of terror in globalization epoche.

Key words: separatism, international terrorism, terrorism and aggressive terrorism, ethnic separatism, constitutional order and territorial integrity, local ethnic conflicts, drug trafficking, weapon and human being trafficking.

Отримано 22.06.2010

Г. Г. ДИНИС

Георгій Георгійович Динис, кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри Закарпатського державного університету

СУЧАСНИЙ СТАТУС ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ВИШЕГРАДСЬКОЮ ЧЕТВІРКОЮ: МЕХАНІЗМ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Актуальність постановки даного питання в якості предмету дослідження зумовлена загальною проблемою ефективності зовнішньої регіональної політики України стосовно Центральноєвропейського регіону у

форматі Вишеградської Четвірки (або держави V4) – Республіка Польща (РП), Словацька Республіка (СР), Угорська Республіка (УР), та Чеська Республіка (ЧР).

Проблематика міжнародного регіонального співробітництва держав Центральної Європи та України постійно є предметом наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, в основному істориків-міжнародників, політологів, економістів та інше. Разом із тим, питання механізму міжнародно-правового регулювання міждержавних відносин між Україною та країнами Вишеградської Четвірки в науці та на практиці міжнародного права не отримало достатньої уваги. На нашу думку, саме дослідження сучасного статусу міжнародно-правового механізму регіонального співробітництва може дати відповідь про характер та ефективність співробітництва держав Вишеградської Четвірки та України, а також перспективи їх подальшого розвитку.

Міжнародні відносини України та Вишеградської Четвірки є предметом широких наукових дискусій, про що свідчить міжнародна конференція «Україна та Вишеградська Четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин» (травень, 2010 р., м. Ужгород, Україна). На конференції було проаналізовано нинішній стан, розвиток, перспективи відносин та важливості регіонального співробітництва між Україною та державами V4 в основному в політичній, економічній, культурній, науковій, освітній сферах, а також сфері навколишнього середовища¹.

Тому особливого значення набуває питання статусу договірної основи співробітництва держав Вишеградської Четвірки та України. Аналіз міжнародних договірних законодавчих актів, документів, декларацій, матеріалів Європейської Комісії щодо чотирьох держав Центральної Європи, свідчить про наявність певного механізму міжнародно-правового регулювання, функціональне призначення якого в широкому контексті – регулювання міждержавних регіональних відносин та формалізація інтеграційних ініціатив V4 з метою поглиблення ідентичності Центрально-Європейського регіону.

На думку автора, точне прочитання саме чинного механізму міжнародно-правового регулювання міждержавних відносин між Україною та країнами Вишеградської Четвірки створює можливість віднайти прагматичні оцінки та аргументи щодо сучасного статусу регіонального співробітництва України з міжнародним політичним об'єднанням – Вишеградською Четвіркою, ідентифікації спільних інтересів та реальності задекларованих цінностей міждержавного співробітництва з Україною в умовах, коли держави V4 набули статусу членів НАТО, а також Європейського Союзу.

Дослідження проблематики пріоритетів регіонального співробітництва та, в першу чергу, його ефективності, зумовлює аналіз Вишеградської Четвірки в якості регіонального політичного феномену у взаємозв'язку з системними євроінтеграційними процесами, які відбуваються у регіоні Центральної та Східної Європи, а також через оцінку діючого механізму міжнародно-правового регулювання міждержавних відносин між Україною та країнами Вишеградської Четвірки.

Міжнародне право – це є міжнародна політика² * Статус Вишеградської Четвірки в системі регіональних європейських відносин зумовлений наявністю політичної волі сторін, та відповідно, змістом регіонального міжнародного співробітництва у сферах економіки, культури, навколишнього середовища на основі двосторонніх та багатосторонніх угод, декларацій, консультацій, політичних заяв. Мета – координація зовнішніх політичних позицій та формалізація спільних підходів до питань, що репрезентують спільний інтерес для учасників даного міжнародного політичного об'єднання.

В основі політико-правових характеристик підсистеми міждержавних відносин Вишеградської Четвірки пріоритетними є виклики цивілізаційного порядку, а саме цінності пов'язані з національними інтересами кожної окремої суверенної держави, територіальною безпекою, правами та свободами людини, загальним європейським міжнародним правопорядком, які обумовлюють кожну державу відповідно вибудовувати зовнішню політику. На офіційному порталі “About the Visegrad Group” а також спеціалізованих міжнародних Інтернет-видань, наприклад, офіційний веб-сайт “Вишеградська група” (www.visegrsgroup.eu) сформульовані ключеві положення щодо основних напрямків діяльності Вишеградської групи, які відображають зусилля країн регіону Центральної Європи працювати разом у багатьох сферах спільних інтересів у рамках загальних євроінтеграційних процесів, які відбуваються у регіоні Центральної та Східної Європи.

Задекларована офіційна спільна позиція на рівні: Європейський Союз – Вишеградська Група, а саме: “Вишеградська Група (також відома під назвою «Вишеград Чотири» або просто «V4») відображає зусилля країн регіону Центральної Європи працювати разом у сферах спільних інтересів у рамках загальної європейської інтеграції: Чеська Республіка, Угорщина, Польща та Словаччина завжди були частиною єдиної цивілізації поділяючи культурні та інтелектуальні цінності та загальні основи різних релігійних традицій, які вони бажають зберегти та зміцнювати у подальшому”³.

Specifica differentia найбільш характерних юридичних, і не тільки, особливостей механізму міжнародно-правового регулювання міждержавного співробітництва Вишеградської Четвірки та України обумовлена міжнародними правовідносинами на рівні Європейського Співтовариства, НАТО, а також опосередковано системою транскордонних відносин держав, що мають спільні кордони з Угорщиною, Польщею, Словаччиною, в першу чергу з Україною.

* Авторський парафраз концептуальної тези видатного юриста-міжнародника Льюїса Генкіна (США), а саме: “ Перш за все , право це політика “. The Nature of International Law. In: International Law. Cases and materials. Third edition by Louis Henkin, Columbia University, School of law , Richard Crawford Pugh, Schachter, Hans Smit ,Columbia University, School of law; American Casebook Series; West Publishing Co, St.Paul,Mnn.,1993, page1.

Механізм міжнародно-правового регулювання (надалі: МПР) міждержавного співробітництва Вишеградської Четвірки включає сукупність міжнародно-правових засобів та методів впливу на міждержавні правовідносини. Сутність юридичних особливостей МПР відносин Вишеградської Четвірки обумовлена наявністю наступних елементів: а) двосторонніх та багатосторонніх угод, договорів, конвенцій, метою, яких є регулювання регіональних міждержавних відносин; б) наявністю політичної волі учасників Вишеградської Четвірки; в) також існуючим балансом взаємних інтересів учасників політичного об'єднання; г) невід'ємною складовою МПР є підсистема індивідуальних та колективних заходів учасниць – держав та міждержавних статутних механізмів – міждержавних органів та організацій, метою яких є забезпечення виконання взятих на себе учасниками – державами договірних зобов'язань; д) наявність міждержавних організаційно-правових та інституційних механізмів, які виступають юридичною основою для впровадження політичних домовленостей.

Такий розширений підхід сформульований на основі концептуальних положень, викладених відомим вченим І. І. Лукашук* у його дослідженні “Механизм международно-правового регулирования“, проведеному в кінці 70-х – на початку 80-х років⁴.

Формальною підставою для проголошення даного міжнародного регіонального утворення стала підписана президентами Угорщини, Польщі та ЧСФР 15 лютого 1991 р. у Вишеграді (УНР) Декларація про співробітництво⁵ (див.: Додаток № 1). У процесі реалізації регіональних пріоритетів у сфері політичного, економічного та культурного співробітництва Вишеградської Групи був підписаний Договір про вільну торгівлю (ЦЕССТ) та створений Міжнародний Вишеградський Фонд.).

Вишеградська Декларація 1991 р. містить положення про те, що президенти, прем'єр-міністри, міністри закордонних справ, та члени парламентів ЧСФР, Польщі, Угорщини розпочнуть процес створення основ і нових форм політичного, економічного та культурного співробітництва даних країн в умовах, коли змінилася ситуація у Центральній Європі⁶. Разом із тим, Декларація не містить положень щодо організаційно-правового статусу даного утворення або сукупності міжнародних прав за зобов'язань та інших ознак, наявність яких свідчила би про статус міжнародної утворення в якості міжнародної організації.

Практично, Декларація 1991 р. не формулює норми про організаційно-правову та інституціональну складову Вишеградської групи. Сучасна доктрина міжнародного права не знає загального визначення міжнародної організації. У зв'язку з вищенаведеним, необхідно звернути увагу на контекст ст. 5 Віденської конвенції про право міжнародних договорів між державами і міжнародними організаціями від 21 березня 1986 р., а саме: “дана Конвенція застосовується до будь якого договору між одною або декількома державами і одною або декількома міжнародними організаціями, та до будь-якого договору, прийнятому в рамках міжнародної організації...”⁷.

Таким чином, з міжнародно-правової точки зору Вишеградська група не відповідає канонам класичного міжнародного права стосовно юридичного статусу останньої в якості міжнародної організації. Де-юре відсутня міжнародна угода (статут) між державами про створення міжнародної організації, який би нормативно визначав дане утворення в якості міжнародної юридичної особи, тобто її міжнародно-правовий статус, властиві суб'єктивні міжнародні права та міжнародні зобов'язання, міжнародну правоздатність, здатність брати участь у міжнародній нормотворчій діяльності, права на привілеї та імунітети, право посольства, а також міжнародно-правову відповідальність. Наведені юридичні характеристики у міжнародно-правовому відношенні логічно обумовлюють статус Вишеградської групи в якості регіональної міжнародно-політичної квазіорганізації держав Центральної Європи-Польщі, Угорщини, Словаччини та Чехії, яка, відповідно, не є актором (суб'єктом) міжнародного публічного права.

Разом з тим, обмежуватися класичними міжнародно-правовими підходами, оцінками щодо правової природи Вишеградської Групи, її рішень, резолюцій, декларацій, угод було би невиправданим. Договірна практика діяльності Вишеградської Групи у формі декларацій, резолюцій свідчить про застосування так званих норм “*soft law*” або “м'якого права”. Застосування “*soft law*” є суттєвою складовою законодавчої практики ЄС, коли держави-члени не досягають домовленостей про вживання так званих заходів “матеріального права”, які є юридично обов'язковими або, коли у ЄС відсутня компетенція застосувати матеріальне право, однак залишаючи право на імплементацію таких рішень державам-членам, які не вважають за необхідність брати на себе юридично обов'язкові рішення**.

Формування міждержавного утворення Вишеградської групи пов'язане з еволюційними змінами у системі міжнародних відносин на європейському континенті, а саме: розпад СРСР, припинення діяльності Ради Економічної Взаємодопомоги та припинення чинності Варшавського Договору (офіційна назва: Договір про дружбу, співпрацю і взаємну допомогу). Розпад СРСР тільки став початком кардинальних змін у системі глобальних міжнародних відносин включаючи підсистему регіональних європейських міжнародних відносин, активними акторами, яких були військово-політичний союз соціалістичних країн Європи – Організація Варшавського договору (ОВД), Рада Економічної Взаємодопомоги (РЕВ).

* Лукашук Ігор Іванович – професор, доктор юридичних наук, заслужений діяч науки Російської Федерації, головний науковий співробітник Інституту держави і права РАН, член Комісії міжнародного права ООН, завідувач кафедри міжнародного права КДУ ім. Т. Г. Шевченка (1963–1985 рр.)

** Див., наприклад: Section 6. Declarations and Resolutions – “*Soft Law*”// The Nature of International Law. In: International Law. Cases and materials. Third edition by Louis Henkin, Columbia University, School of law, Richard Crawford Pugh, Schachter, Hans Smit, Columbia University, School of law; American Casebook Series; West Publishing Co, St. Paul, Mnn., 1993, page 126.

Після припинення існування федеративної ЧСФР та утворення 31 грудня 1992 г. двох незалежних суверенних держав – Чехії і Словаччини, остання у 1993 г. стала четвертим членом Вишеградського об'єднання. Протягом 90-х років внутрішньополітичні та економічні процеси у рамках Вишеградської Четвірки обумовили подальші логічний розвиток у організаційно-правовому формуванні Вишеградської групи. В основі даних процесів внутрішні соціально-економічні та політичні проблеми у Словаччині, Чехії, Польщі на початку 90-х економічних/торгових відносин Четвірки. 21 листопада 1992 р. у Кракові чотири держави підписали Центральноевропейський Договір про вільну торгівлю обумовили юридичне оформлення, в першу чергу, Центральної Європи, а також обставина при, яких Угорщина, Польща та ЧСФР існували у вимірі початку реальних 90-х років ХХ ст. (ЦЕССТ)⁸. У подальшому до Договору приєдналися інші учасники Словенія, Румунія та Болгарія. Метою Організації є співробітництво учасників з метою лібералізації торгового обміну договірними країнами на основі міжнародних пактів, а також домовленостей, які досягаються на зустрічах голів держав та урядів міністрів закордонних справ суверенних держав. У ЦЕССТ відсутня інституційна структура, єдиний адміністративний орган – Спільний Комітет. У концептуальному політичному плані є сенс звернути увагу на проголошення декларативного положення про добру волю сторін, їх устремління об'єднати торговий простір та підготуватися до вступу до ЄС.

Формалізація *de-jure* економічного співробітництва у сфері торгівлі в наступний період 1993-1998 рр. в рамках ЦЕССТ значною мірою створило основи певного прогресу подальшої регіональної інтеграції⁹. Саме міжнародні угоди в різних сферах співробітництва формують основу міжнародно-правового механізму подібного утворення.

Оцінки зарубіжних дослідників, експертів, політичних діячів щодо мети та завдань Вишеградської групи в принципі співпадають. Наприклад, Збігнев Бжезінські на прес-конференції 2 квітня 1995 р. у Американському Центрі у Софії заявив про те, що “чотири Вишеградські країни – Польща, Чеська Республіка, Словаччина та Угорщина набудуть членство ЄС та НАТО. Ви повинні запитати у себе чому? Так і відповідь обумовлена тим, що подібно Західній Європі, дані країни геніально готові для стабільного регіонального співробітництва”¹⁰. Сформульована оцінка претендує скоріше на політичну, ніж на доказову міжнародно-правову позицію. Але в даному випадку це є тільки авторською оцінкою. Макроекономічні інтереси, традиційні регіональні транскордонні економічні, торгові, транспортні, гуманітарні зв'язки обумовлюють відповідні корективи щодо формування національних інтересів. Це може бути в основі глибинних причин утворення і функціонування міждержавного утворення Вишеградської групи .

Томаш Стражаї, науковий дослідник Дослідницького Центру Словацької Асоціації зовнішньої політики коментуючи стратегічну важливість Вишеградської Групи, нові виклики та прикордонне співробітництво звертає увагу на те, що “Вишеградська група була сформована в якості неформального утворення з метою надання підтримки інтеграції чотирьох держав – Чехії, Угорщини, Польщі та Словаччини до Європейського Співтовариства... Виклики, з якими зіткнулися зараз країни Групи 4, певною мірою пов'язані з політикою ЄС або з такими міжнародними організаціями як НАТО і ОБСЄ але також в рамках по суті ЄС. Я думаю, що будуть домінувати основні Європейські теми. Це буде включати співробітництво з східними сусідами в рамках нових ініціатив ЄС стосовно Східного Партнерства”¹¹.

Незалежно від *de-jure* вступу 1 травня 2004 р. Польщі, Угорщини, Словаччини, Чехії до ЄС¹² (див.: Додаток № 2), в рамках даного міждержавного політичного утворення, подальше продовження отримали процеси інституціоналізації в організаційно-правовому механізмі. На зустрічі у Празі (квітень 2007 р.) Президентів Парламентів Вишеградської Групи була підписана Угода про інституціоналізацію Вишеградського співробітництва. Основні причини прийняття такого рішення – посилення ролі національних парламентів у процесах вироблення рішень у ЄС. З цією метою була запроваджена практика постійних зустрічей на рівні Президентів національних парламентів¹³ (див.: Додаток № 3). Разом із тим, процеси утворення постійно діючих класичних інституційних механізмів характерних для міждержавних регіональних організаційно-правових утворень, як наприклад, ОБСЄ, ЦЕІ, СНД відбуваються еволюційно і зумовлені, очевидно, логікою міжнародно-правових зобов'язань членів Вишеградської Четвірки в якості акторів ЄС та НАТО. Відповідно, міжнародно-правові можливості Вишеградської четвірки обумовлені та обмежені міжнародними зобов'язаннями та правами, які виписані у засновницьких міжнародних договорах ЄС та Лісабонському договору.

Перспективні напрямки формування механізмів інтеграції України до європейської спільноти пролягають через необхідність формалізації регіонального співробітництва у тому числі у рамках “Вишеград Плюс”. На реалізацію положень Вишеградської Декларації 2004 р. були прийняті “Основні напрямки майбутніх сфер Вишеградського співробітництва”, серед яких прикордонне або транскордонне співробітництво займає одне із пріоритетних напрямків (Див.: Додаток № 3).

Саме реалізація транскордонного співробітництва Угорщини, Польщі та Словаччини як представників Вишеградської четвірки та України є одним із найбільш привабливих та перспективних напрямків регіонального інтеграційного розвитку. Основним аргументом на користь даного твердження є наявність діючих міжнародних договорів. У зв'язку з цим, реалізація регіонального та транскордонного співробітництва Вишеградської четвірки та України, яка здійснюється на конвенційній основі уже практично сформованих міжнародно-правових механізмів у рамках Європейської Рамкової Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (Madrid, May 1, 1980 p.)¹⁴, Додаткового Протоколу (TNS No 159, Strasbourg, November, 1995)¹⁵ та Другого Протоколу № 2 (TNS No 169, Strasbourg, May,

1998)¹⁶, ратифікованих двосторонніх договорах про державні кордони з Угорщиною, Польщею та Словаччиною, а також двосторонніх міжнародних договорах у сферах економічних, екологічних, гуманітарних спільних проектів, які є реальними механізмами у процесі європейської інтеграції¹⁷.

Практичні переваги даних міжнародних договорів полягають в тому, що вони є основою міжнародно-правового механізму регулювання міжнародних відносин на двосторонньому та багатосторонньому рівнях для забезпечення правового регулювання транскордонного і міжрегіонального співробітництва, учасниками, якого є різного ієрархічного рівня актори, включаючи, як юридичні, так і фізичні особи. Транскордонне співробітництво може здійснюватися також між громадськими організаціями Згідно Мадридської Конвенції щодо транскордонного співробітництва між територіальними владами від 1980 р. сторони взяли на себе наступні зобов'язання в межах національного законодавства вирішувати правові, адміністративні та технічні проблеми транскордонного співробітництва (ст.4); розглянути можливості забезпечення регіональних і локальних влад спеціальними умовами для полегшення транскордонного співробітництва (ст.5); надання необхідної інформації іншим сторонам, які підписали Конвенцію (ст.6), своїм регіональним і локальним владам (ст.7) і Раді Європи (ст.8).

У Додатку до Рамкової Конвенції пропонуються моделі угод/договорів про транскордонне співробітництво, які пристосовані до потреб регіональних і місцевих властей. В наявності є п'ять моделей міждержавних угод та шість моделей угод консультативного характеру, в яких зазначається різний ступінь централізації і відмінності в адміністративних структурах країн-учасниць транскордонного співробітництва.

Перша група стосується моделі міждержавних угод щодо: а) сприяння транскордонного співробітництва; б) регіональних транскордонних консультацій; в) місцевих транскордонних консультацій; г) договірної транскордонного співробітництва між місцевими владами.

Друга група угод стосується: а) угод, статутів і контрактів між місцевими владами; б) угода про встановлення консультаційної групи між місцевими владами; в) угода про координацію в управлінні транскордонними місцевими громадськими справами; г) угода про встановлення приватноправових транскордонних асоціацій; д) угода про встановлення адміністративних органів для транскордонного співробітництва між місцевими владами.

Додатковий протокол Мадридської Конвенції, який набрав чинності 1 грудня 1998 р., підтримує встановлення постійних інституцій по транскордонному співробітництву публічно-правового чи приватноправового характеру з органом, що приймає рішення. Ці постійні інституції мають спонукати територіальні одиниці і владу до: а) укладання угод по транскордонному співробітництву з територіальними одиницями і владою інших країн; б) встановлення постійних органів співробітництва. Прийняті цим органом рішення були би обов'язковими для територіальних одиниць і влад, які уклали угоду. Разом з тим, наявність типових угод, статутів і контрактів між місцевою владою не вирішують результативно проблеми.

Основними перепонами практичного застосування Мадридської Конвенції суб'єктами міжнародного права є відмінності у національних правопорядках. Ці розбіжності прямо перешкоджають застосуванню імплементації типових моделей Рамкової Конвенції. Приклади прикордонних регіонів показують, що для залучення регіональних і місцевих влад у безпосереднє транскордонне співробітництво держави-учасники пріоритетним є створення ефективного організаційно-правового та інституційного механізму. Правовою основою механізму міжнародно-правового регулювання транскордонного співробітництва Вишеградської Четвірки та України є чинні ратифіковані двосторонні угоди, договори та багатостороння Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або владами конвенції. У цьому плані особливої уваги заслуговує Протокол № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань євро регіонального співробітництва (ОЕС), прийнятий в Утрехті 16 листопада 2009¹⁸. Метою вказаного Протоколу № 3 є доповнити міждержавні правові рамки підтримки та розвитку в інтересах населення транскордонного та міжтериторіального співробітництва, передбачені Європейською рамковою конвенцією про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями й Протоколами до неї.

Аналіз діючих двосторонніх та багатосторонніх угод, договорів свідчить про те, що на прикладі сегментів транскордонного економічного та торгового співробітництва, як основи міждержавного регіонального співробітництва, можливо умовно сформулювати гіпотезу про те, що саме діючий міжнародний юридичний статус Вишеградської Четвірки в якості міжнародного політичного утворення та відповідний міжнародно-правовий механізм регулювання міждержавних відносин обумовлює прагматичні можливості щодо реального змісту, об'єму співробітництва та можливі перспективи у форматі Україна – Вишеградська Четвірка. В основі даної тези – де-юре статус держав Вишеградської Четвірки в якості суб'єктів права ЄС, а саме: міжнародні права та зобов'язання в першу чергу членів ЄС зумовлюють об'єм міжнародних прав та міжнародних зобов'язань щодо відносин з Україною. Міжнародні права та міжнародні зобов'язання держав Польща, Угорщина, Словаччина, Чехія в якості суб'єктів права ЄС та НАТО і визначають системний утворюючий алгоритм та обмежену компетенцію вказаних держав-членів в рамках Вишеградської Четвірки щодо України. Свідченням даної гіпотези є міжнародно-правовий аналіз діючих нормативних положень, які містяться у Вишеградській Декларації 2004 р. про те, що учасники зібрання – прем'єр-міністри Четвірки заявляють з повним задоволенням того, що ключові цілі, визначені у Вишеградській Декларації 1991 р. досягнуті і учасники декларують визначеність продовжувати розвиток співробітництва країн Вишеградської Групи в якості держав-членів ЄС та НАТО

Таким чином, в основі створення та подальшого розвитку міжнародно-правового механізму регулювання відносин «Вишеградська Четвірка та Україна» є політична воля та взаємні інтереси учасників даного процесу. Саме наявність політичної волі є суттєвою умовою подальшої перспективи розвитку співробітництва прикордонних країн у рамках міждержавного регіонального утворення «Вишеградська Четвірка та Україна» і, відповідного, механізму міжнародно-правового регулювання міждержавних відносин.

¹ Міжнародна конференція «Україна та Вишеградська Четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин» (травень 2010 р., Ужгород, Україна). – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/Table/13_14052010/index.htm.

² The Nature of International Law. In: International Law. Cases and materials. Third edition by Louis Henkin, Columbia University, School of law, Richard Crawford Pugh, Schachter, Hans Smit, Columbia University, School of law; American Casebook Series; West Publishing Co, St. Paul, Minn., 1993, page 1.

³ About the Visegrad Group. regime: Access regime: <http://www.visegradgroup.eu/main.php>.

⁴ Див.: Лукашук І.І. Механізм міжнародно-правового регулювання. – К.: Изд-во при КГУ, Изд. объединение «Вища школа», 1989. – 164 с.

⁵ Visegrad Declaration 1991. Declaration on cooperation on between the Czech and Slovak Federal Republic, the Republic of Poland and the Republic of Hungary in striving for European. Access regime: <http://www.visegradgroup.eu/main.php>.

⁶ Там само. – С. 2.

⁷ Венская конвенция праве договоров между государствами и международными организациями или между международными организациями 21 марта 1986 года. – Access regime: <http://zakon.rada.gov.ua>.

⁸ Central European Free Trade Agreement. Access regime: <http://www.worldtradelaw.net/fta/agreements/cefta.pdf>.

⁹ Iboya Mile. The Central European Free Trade Agreement (CEFTA): A Step Towards EU Membership or Genuine Cooperation?: Access regime: http://www.apfpress.com/book2/pdf_files/12.pdf.

¹⁰ Press Conference of Zbigniew Brzezinski, 2 April, 1995, American Center in Sofia, Bulgaria. – Access regime: <http://www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=1082&articleID=3829&ctag=articlelist&iid>.

¹¹ Jana Liptakova. The Strategic Importance of V4 New challenges await the Visegrad Group. 31 Aug 2009. The Slovak Spectator (TSS). – Access regime: <http://www.visegradgroup.eu/main.php>.

¹² Visegrad Declaration 2004. Declaration of Prime Ministers of the Czech Republic, the Republic of Hungary, the Republic of Poland and the Slovak Republic on cooperation of the Visegrad Group countries after their accession to the European Union (12 May 2004). – Access regime: <http://www.visegradgroup.eu/main>.

¹³ Visegrad Group Becomes Stronger. 18 April 2007, Prague. Meeting of Presidents of Parliaments of the Visegrad Group (comprising Hungary, Poland, Slovakia and the Czech Republic) took place in Prague. – Petr Kostka. Press Secretary Senate Chancellery/Parliament of the Czech Republic. – Access regime: <http://www.visegradgroup.eu/main>.

¹⁴ Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або владами /Версія українською мовою/. – Братислава. – 1999. – С. 123.

¹⁵ Додатковий Протокол до Європейської Рамкової Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або владами / Там само. – С. 144-148.

¹⁶ Протокол № 2 до Європейської Рамкової Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або владами, який стосується між територіального співробітництва / Там само. – С. 149-152.

¹⁷ Угода між Урядом України та Урядом Польща про міжрегіональне співробітництво. – Режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua/cgi-bin/putfile/cgi/>. – С.1.

¹⁸ Draft Protocol No. 3 to the European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities concerning euroregional co-operation groupings (ECGs). Doc. 11951. 15 June 2009 Report Committee on the Environment, Agriculture and Local and Regional Affairs. – Access regime: <http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/Doc09/EDOC11951.pdf>.

Додаток № 1

Visegrad Declaration 1991.

Declaration on cooperation on between the Czech and Slovak Federal Republic, the Republic of Poland and the Republic of Hungary in striving for European.

INTEGRATION

(unofficial translation)

The meeting, in Bratislava, of presidents, prime ministers, ministers of foreign affairs and members of parliaments of the Czech and Slovak Federal Republic, the Republic of Poland and the Republic of Hungary began a process of creating foundations and new forms of political, economic and cultural cooperation of these countries in the altered situation in the Central Europe.

The similarity of the situation that has evolved over the past decades has determined for these three countries convergent basic objectives:

- full restitution of state independence, democracy and freedom,
- elimination of all existing social, economic and spiritual aspects of the totalitarian system,
- construction of a parliamentary democracy, a modern State of Law, respect for human rights and freedoms,
- creation of a modern free market economy,
- full involvement in the European political and economic system, as well as the system of security and legislation.

The identity of objectives, as well as similarity of ways of achieving them in many fields poses identical tasks before the three neighboring countries.

Coordination of the efforts--with respect for national peculiarities--increases the chances of attaining the desired goals and brings closer the realization of their objectives.

A favorable basis for intensive development of cooperation is ensured by the similar character of the significant changes occurring in these countries, their traditional, historically shaped system of mutual contacts, cultural and spiritual heritage and common roots of religious traditions. The diverse and rich cultures of these nations also embody the fundamental values of the achievements of European thought. The mutual spiritual, cultural and economic influences exerted over a long period of time, resulting from the fact of proximity, could support cooperation based on natural historical development.

The cooperation of nations and civil communities of the three countries is essential for joint creation of conditions that will contribute in each of the countries to the development of a democratic social system based on respect for the fundamental human rights and freedoms, liberty of economic undertakings, rule of law, tolerance, spiritual and cultural traditions and respect for moral values.

Simultaneously, the signatories of the Declaration respect the right of all other nations to express their own identity. They emphasize that national, ethnic, religious and language minorities, in accordance with traditional European values and in harmony with internationally recognized documents on human rights, must be able to enjoy all rights in political, social, economic and cultural life, not excluding education.

In unified Europe, to which the three countries wish to actively contribute, it is possible to maintain culture and national character while fully realizing the universal system of human values. A systematic fulfillment of the idea of civil society is the key question to the spiritual and material development of Central European region and an indispensable condition for establishing of a mutually beneficial cooperation with developed countries and European institutions.

Drawing on universal human values as the most important element of the European heritage and own national identities should serve as the basis for developing a society of people cooperating with each other in a harmonious way, tolerant to each other, to individual families, local, regional and national communities, free of hatred, nationalism, xenophobia, and local strife.

It is the conviction of the states-signatories that in the light of the political, economic and social challenges ahead of them, and their efforts for renewal based on principles of democracy, their cooperation is a significant step on the way to general European integration.

The signatories of the Declaration shall jointly undertake the following practical steps:

– in accordance with the interests of the particular countries they shall harmonize their activities to shape cooperation and close contacts with European institutions and shall hold regular consultations on the matters of their security,

– they shall endeavor to create free contacts between citizens, institutions, churches and social organizations,

– in order to support free flow of labor force and capital, they shall develop economic cooperation, based on the principles of the free market, and mutually beneficial trade in goods and services, moreover they shall strive to create favorable conditions for direct cooperation of enterprises and foreign capital investments, aimed at improving economic effectiveness,

– they shall focus on the development of the infrastructure in communications, with regard both to links between the three countries and those with other parts of Europe, mainly in the north-south direction, and shall coordinate the development of their power systems and telecommunication networks,

– they shall increase cooperation in the field of ecology,

– they shall create favorable conditions for free flow of information, press and cultural values,

– they shall jointly develop multilateral cooperation to ensure optimum conditions for full realization of the rights of national minorities living on the territories of their countries,

– they shall support mutually beneficial cooperation of interested local self-governments of their countries and establishment of sub-regional contacts.

The signatories of the Declaration state that their cooperation in no way will interfere with or restrict their relations with other countries, and that it will not be directed against the interests of any other party.

The cooperation of the signatories will be realized through meetings and consultations held at various levels and in various forms.

Done in Visegrad on February 15th, 1991 in three identical originals in the Polish, Czech and Hungarian languages, equally valid.

Access regime: <http://www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=940&articleID=3940&ctag=articlelist&iid=1>

Додаток № 2

Visegrad Declaration 2004

Declaration of Prime Ministers of the Czech Republic, the Republic of Hungary, the Republic of Poland and the Slovak Republic on cooperation of the Visegrad Group countries after their accession to the European Union (12 May 2004)

Declaration of Prime Ministers of the Czech Republic, the Republic of Hungary, the Republic of Poland and the Slovak Republic on cooperation of the Visegrad Group countries after their accession to the European Union

The Prime Ministers of the Czech Republic, the Republic of Hungary, the Republic of Poland and the Slovak Republic, assembled on 12 May 2004 in Кроммшнн, state with full satisfaction that the key objectives set in the 1991 Visegrad Declaration have been achieved and declare their determination to continue developing the cooperation of the Visegrad Group countries as Member States of the European Union and NATO.

The Visegrad Group countries regard their accession to the European Union and NATO as a significant step towards the reunification of Europe and as a historic milestone on the path of their democratic transformation, integration efforts and mutual cooperation. The integration of the Visegrad Group countries into the European and Euro-Atlantic structures opens up new opportunities and poses new challenges for their further cooperation on the issues of common interest.

The cooperation of the Visegrad Group countries will continue to focus on regional activities and initiatives aimed at strengthening the identity of the Central European region. In this context, their cooperation will be based on concrete projects and will maintain its flexible and open character.

The Visegrad Group countries are strongly determined to jointly contributing to the fulfilment of the European Union's common goals and objectives and to the successful continuation of the European integration. They reiterate their commitment to the enlargement process of the European Union. They are ready to assist countries aspiring for EU membership by sharing and transmitting their knowledge and experience. The Visegrad Group countries are also ready to use their unique regional and historical experience and to contribute to shaping and implementing the European Union's policies towards the countries of Eastern and Southeastern Europe.

The Visegrad Group countries are committed to closely cooperating with their nearest partners in the Central European region. They are also ready to cooperate in specific areas of common interest with countries within the wider region, with other regional groupings in Europe as well as with third countries and international organizations.

The Prime Ministers of the Visegrad Group countries express their deep conviction that further cooperation between their countries, rooted in centuries of interlinked history and based on similar political, economic and social developments in the past decades, will enrich the community of European nations and contribute to the building of a reunited, democratic and prosperous Europe.

H.E. Vladimír Špidla

Prime Minister of the Czech Republic

H.E. Mr. Péter Medgyessy

Prime Minister of the Republic of Hungary

H.E. Mr. Marek Belka

Prime Minister of the Republic of Poland

H.E. Mr. Mikuláš Dzurinda

Prime Minister of the Slovak Republic

Access regime: <http://www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=1&articleID=3939&ctag=articlelist&iid=1>

Додаток № 3

Guidelines on the Future Areas of Visegrad Cooperation

Having in mind the common interest of all participating countries presented in the Declaration in Кроммшнн on 12 May 2004, future cooperation will be developed particularly in the following areas:

Co-operation within the V4 area

Culture,

Education, youth exchange, science,

Continuation of the strengthening of the civic dimension of the Visegrad co-operation within the International Visegrad Fund and its structures,

Cross-border co-operation,

Infrastructure,

Environment,

Fight against terrorism, organised crime and illegal migration,

Schengen co-operation,

Disaster management,

Exchange of views on possible co-operation in the field of labour and social policy,

Exchange of experiences on foreign development assistance policy,

Defence and arms industries.

Co-operation within the EU

Consultations and co-operation on current issues of common interest,

Active contribution to the development of the CFSP, including the «Wider Europe – New Neighbourhood» policy and the EU strategy towards Western Balkans,

Consultations, co-operation and exchange of experience in the area of Justice and Home Affairs, Schengen co-operation, including protection and management of the EU external borders, visa policy,

Creating new possibilities and forms of economic co-operation within the European Economic Area,

Consultations on national preparations for joining the EMU,

Active participation in the development of the ESDP, as a contribution to the strengthening of relations between the EU and NATO and deepening of substantive dialogue between both organisations.

Co-operation with other partners

Co-operation with interested Central European countries,
Co-operation with EU and NATO candidate and aspiring countries in support of reforms essential for their European and Euroatlantic perspective,
Collaboration in effective implementation of programmes of co-operation of these countries with the EU and NATO,
Co-operation with other regional structures,
Collaboration with other interested countries and organisations.

Co-operation within NATO and other international organisations

Consultations and co-operation in the framework of NATO and on its defence capabilities,
Commitment to strengthening of transatlantic solidarity and cohesion,
Co-operation on the basis of the V4 experience to promote a common understanding of security among the countries aspiring to European and Euroatlantic institutions,
Enhanced co-operation within the international community in the fields of new security challenges, with a special emphasis on combating international terrorism,
Consultation and co-operation within the OSCE on issues of common concern for V4 countries; possible joint initiatives,
Consultation, co-operation and exchange of information in international organisations (UN, Council of Europe, OECD, etc.); consideration of possible joint initiatives,
Possible mutual support of candidacies in international organisations and bodies.

Mechanisms of co-operation

Governmental co-operation:
Rotating one-year presidency, each chairmanship prepares its own presidency programme ensuring, among others, continuity of a long-term V4 co-operation,
One official Prime Ministers summit a year at the end of each presidency,
Occasional informal meetings of Prime Ministers and Foreign Ministers before international events,
Deputy foreign ministers meetings preceding the PM official summits,
Meetings of other ministers in V4 and V4+ format,
Intensified communication of V4 national co-ordinators and their key role in internal and inter-state co-ordination,
Consultation and co-operation of Permanent Representations to the EU and NATO in Brussels, as well as in all relevant fora (OSCE, UN, CoE, OECD, WTO, etc.),
International Visegrad Fund and its structures,
Meetings of Presidents of V4 countries,
Co-operation of Parliaments of V4 countries.
Access regime: <http://www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=1&articleID=3936&ctag=articlelist&iid=1>

Резюме

Предметом наукового дослідження є проблема формування та ефективності діючого механізму міжнародно-правового регулювання міжнародних відносин між державами – членами Вишеградської Четвірки та Україною. На думку автора, тільки діючий механізм міжнародно-правового регулювання міждержавних регіональних відносин створює реальні можливості сформулювати прагматичні оцінки та визначити можливі перспективи сучасного міжрегіонального співробітництва України з даним міжнародним політичним утворенням в умовах, коли держави Вишеградської Групи набули статусу членів ЄС, а також НАТО.

Ключові слова: Вишеградська Група, міжнародне право, система міжнародних відносин, механізм міжнародно-правового регулювання, транскордонне співробітництво, міжтериторіальне співробітництво.

Резюме

Предметом научного исследования является проблема формирования и эффективности действующего механизма международно-правового регулирования межгосударственных отношений между государствами-членами Вышеградской Группы и Украиной. По мнению автора, только действующий механизм международно-правового регулирования межгосударственных региональных отношений создает реальные возможности сформулировать прагматичные оценки и определить возможные перспективы современного регионального сотрудничества Украины с данным международным политическим объединением в условиях, когда государства Вышеградской Группы приобрели статус членов ЕС, а также НАТО.

Ключевые слова: Вышеградская Група, международное право, система международных отношений, механизм международно-правового регулирования, трансграничное сотрудничество, межтерриториальное сотрудничество.

Summary

This academic research is devoted to the analysis of formation and effectiveness of acting international legal regulative mechanism of Vishegrad Group and Ukraine Interstate relations. The author argues that only, acting international legal regulative mechanism of interstate regional relations is establishing real possibilities to formulate pragmatic opinion and shall determine possible perspectives of modern cooperation of Ukraine with international political unity of V4, taking into account the fact that member-states of Vishegrad Group acquired the status of member-states of EU and NATO.

Key words: Visegrad Group, International Law, International Relations System, International Legal Regulative Mechanism, Transfrontier Cooperation, Interterritorial Cooperation, Cross-Border Cooperation.

Отримано 14.10.2010

VANDA LAMM

Professor Vanda Lamm, Cor. Member of the Hungarian Academy of Sciences; Director, Institute for Legal Studies, Hungarian Academy of Sciences

OVERVIEW OF THE LEGISLATIVE STEPS TAKEN TO FOSTER A MORE EFFECTIVE NUCLEAR LIABILITY REGIME

Introduction

1. The Concept of State Responsibility – The Draft Articles of the *International Law Commission*

The concept of State responsibility had formerly been considered and put forward by the international scientific community. After cumbersome but protracted efforts made by various forums of international policy-makers and actors, the *International Law Commission* (ILC)¹ adopted a quasi-treaty text designated as ILC's Draft Articles of 2001 on the issue of State responsibility (*Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts*) without a binding force on States, regarding that these Articles have not yet been materialised in the form of a binding international treaty. Nevertheless, we should take them into account as a *communis opinio doctorum* and a presumptive summary embodying and preserving the main theoretical concepts of State responsibility, which shall manifest themselves either in customary international law or in State practices, or, in both of these sources of international law (Article 38 of the Statute of the International Court of Justice)². Evidently, it is deemed essential that the provisions of the Draft Articles have been surveyed and analysed in view of the concerned legal area parallelly to nuclear legal conventions, on the one hand, if the regulation of State responsibility relating to instruments of nuclear law has not been existed, or, on the other hand, if the governing regulation would be incapable of encompassing all relevant aspects of the aforementioned responsibility under the framework of nuclear and international law.

In general point of view, the ILC had adhered the traditional inter-State approach in its codification work; thereupon the ILC adopted its Draft Articles, irrespective of the increasingly emerging question of the responsibility of non-State actors, such as multinational financial entities or individuals. Obviously, under public international law, if an act of any State has been wilfully and maliciously committed, or the given act would have been committed in a gravely negligent manner implying a breach of an international obligation, these facts (causal relation between cause and the result of a conduct imputable to the State as damage or harm) would entail the responsibility of the State, therefore, compensation and reparations shall supervene pursuant to the generally accepted rule of customary international law. So, the term and legal content of State responsibility shall be distinguished from liability-based issues (irrespective of its two fragments, the concept of State and civil liability) by means of exact concept-formation in the general area of international law (*lex generalis*) and specifically, under the increasing but sporadic sphere of nuclear law (*lex specialis*).

Additionally, the codification process conducted by the ILC was frequently self-contradictory by reason of the departing legal thinking of the five rapporteurs (*Garcia Amador, Ago, Riphagen, Arangio-Ruiz and Crawford*), scilicet, their different conceptions deriving from their diverse backgrounds attributed to divergent State establishments and legal systems. Therefore, in the ambit of the problematic and controversial distinction tending to exonerate the substantial *State responsibility vs. State liability debates* often flared up, which basically influenced the fundamental approach of this subject matter. The Draft Articles unambiguously contain only rules concerning State responsibility according with 'State responsibility for internationally wrongful acts' phrase, meaning that the Draft Articles precluded the possibility of raising liability-issues upon the interpretation of its text, since it applied the phrase of 'wrongful act'. The term 'responsibility' postulates the wrongful act of a State³, while the term 'liability' for injuries may be considered to be attached to lawful and unlawful acts, as well⁴. Presumably, this distinction had been conducive to the decision on which the ILC further divided the liability topic into two projects in 1997. Subsequently, the first project of the ILC in this issue embodied the work on primary obligations relating to the *prevention of transboundary harm from hazardous activities*, while the second project concentrated on *liability for injurious consequences of acts not prohibited by international law*. In the characterization of this ramification, the ILC evolved transcending rules and clauses being severally peculiar to both subjects considering the virtual interrelationship of the given spheres⁵.

2. State Responsibility in the Context of Public International Law

The exact distinction between the contradicting and ambiguous notions of responsibility and liability implies two different approaches to the similar and analogous problem. Derivatively, these terms are sometimes applied